

Dr hab. Andrzej Sęk
Profesor Państwowej Uczelni Zawodowej
im. Prof. Edwarda F. Szczepanika w Suwałkach

Ostrołęka, 20.12. 2025 r.

RECENZJA
ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
Mgr Dominiki Trojanowskiej
wykonanej pod kierunkiem
Promotora: **dra hab. Przemysława Wywiśla**
profesora Uniwersytetu Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie
Na temat:

Wzmacnianie wschodniej flanki NATO jako element polityki
bezpieczeństwa Polski w latach 2014–2024

1. Wstęp

Bezpieczeństwo jest potrzebą podmiotową, odnoszącą się do różnorodnych podmiotów: od jednostek, przez duże grupy społeczne, aż po instytucje reprezentujące poszczególne osoby, państwa, narody oraz cały system międzynarodowy. Stanowi ono potrzebę egzystencjalną, nierozzerwalnie związaną z istnieniem podmiotów. Niewątpliwie ma charakter złożony, obejmując takie aspekty, jak: trwanie i przetrwanie, tożsamość, niezależność, spokój, posiadanie, a także pewność działania i rozwoju. Niezaspokojenie tej potrzeby prowadzi do destabilizacji funkcjonowania wspomnianych jednostek, grup społecznych, państw i narodów, zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i zewnętrznym.

Zagadnienie wzmacniania wschodniej flanki NATO od kilku lat pozostaje jednym z kluczowych obszarów analiz strategicznych dotyczących bezpieczeństwa Polski i regionu Europy Środkowo-Wschodniej. Rosnąca niestabilność środowiska międzynarodowego, agresywna polityka Federacji Rosyjskiej oraz ewolucja doktryn obronnych państw Sojuszu sprawiają, że problematyka ta nabiera szczególnej aktualności. Recenzowane opracowanie

podejmuje udaną próbę całościowego ujęcia procesów i mechanizmów odpowiedzialnych za wzmacnianie wschodniej flanki, zwracając uwagę zarówno na polityczne, militarne, jak i instytucjonalne aspekty działań NATO. Odpowiedzialność za wzmacnianie wschodniej flanki w Polsce spoczywa na: ministrze obrony narodowej. Siłach Zbrojnych RP, polskim rządzie, Prezydencie RP na czele z Biurem Bezpieczeństwa Narodowego (BBN), a także Sojuszu Północnoatlantyckim.

Tematyka prezentowanej dysertacji koncentruje się na zagadnieniach związanych z wzmacnianiem wschodniej flanki NATO, ze szczególnym uwzględnieniem roli i działań podejmowanych przez Polskę. Praca analizuje zarówno uwarunkowania strategiczne i polityczne, jak i praktyczne instrumenty wzmacniania zdolności obronnych Sojuszu na jego wschodnim obszarze, ukazując znaczenie Polski jako kluczowego państwa frontowego.

Tytuł rozprawy jednoznacznie wskazuje na charakter oraz podstawowe nurty poznawcze tej problematyki. Można je odnieść do dwóch obszarów, które zasadniczo odpowiadają różnym dyscyplinom naukowym: pierwsza z nich mieści się w obszarze nauk o bezpieczeństwie, natomiast druga wyraźnie związana jest z problematyką prawną.

Tytuł opracowania trafnie odzwierciedla jego treść i spełnia stawiane mu wymagania. W związku z tym ma on charakter rzeczowo-materialny, podmiotowy, a także przestrzenno-terytorialny. Tytuł jest również informacyjnie nośny, co oznacza, że pozostaje zgodny z merytoryczną zawartością dysertacji.

Układ strukturalny pracy został oceniony pozytywnie – jest wewnętrznie spójny, i dobrze powiązany z podjętym zadaniem badawczym. **Doktorantka wyjaśni recenzentowi, dlaczego rozdział czwarty obejmuje jedynie 36 stron, podczas gdy pozostałe rozdziały liczą znacznie więcej stron.** Analiza przedłożonej do recenzji dysertacji jasno wskazuje, że Doktorantka konsekwentnie realizowała wszystkie etapy badań, począwszy od etapu artikulacji, w którym aktywnie studiowała literaturę przedmiotu oraz gromadziła dane empiryczne materiału badawczego. Na kolejnym etapie przeprowadziła rzetelną ocenę przydatności zgromadzonego materiału, a następnie dokonała jego systematycznej selekcji i uporządkowania, uwzględniając stopień znaczenia poszczególnych danych dla dalszej analizy.

Cechuje go również wyczerpujące ujęcie tematu (kompletność planu), co sprawia, że Doktorantka dokonała satysfakcjonującej refleksji nad przedstawionym problemem badawczym. Poszczególne faktory wyznaczają treść kolejnych rozdziałów. Nie jest to oczywiście jedyna zaleta właściwego opracowania struktury pracy. Na szczególne podkreślenie zasługują również inne elementy, takie jak jej logiczność – Autorka uwzględniła

zasadę rozłączności rozdziałów, dzięki czemu uniknęła potencjalnego zarzutu powielania tych samych fragmentów badań w różnych częściach pracy.

Warto również zauważyć przestrzeganie innej istotnej zasady: ciągłości wynikania. W tym przypadku pozwala ona uniknąć przeskoków myślowych, a kolejne rozdziały i podrozdziały stanowią logiczną kontynuację wcześniejszych wywodów.

Recenzowane dzieło wychodzi naprzeciw problemom i dyskusji toczącej się w obszarze bezpieczeństwa RP oraz bezpieczeństwa międzynarodowego. Jest to bowiem podsystem, który jest niezbędny do ochrony wewnętrznych wartości, także przed zewnętrznymi zagrożeniami, czyniąc go częścią zarządzania systemowego i kojarząc z takimi cechami jak: stabilność, równowaga, niezawodność, czy też żywotność. Cechy te w sposób pośredni lub bezpośredni – są przedstawiane przez Autorkę, przez co wzbogacają wiedzę i niewątpliwie są kolejnym głosem do naukowego kształtowania i praktycznego doskonalenia systemu bezpieczeństwa państwa polskiego.

Zagadnienia wynikające z tytułu rozprawy wymagały od Doktorantki biegłości w zakresie filozofii nauki oraz metodologii badań, co znalazło odzwierciedlenie w spójnej konstrukcji teoretycznej i trafnie dobranych narzędziach badawczych. Dociekania doktorantki koncentrują się na trzech głównych obszarach badawczych: zagrożeniach dla bezpieczeństwa, działaniach politycznych oraz związanych z nimi procesach tworzenia regulacji prawnych. Podjęta problematyka charakteryzuje się znaczną rozpiętością poznawczą, co wymagało od Autorki zastosowania szerokiego, interdyscyplinarnego podejścia, łączącego perspektywę nauk o bezpieczeństwie z dorobkiem innych dyscyplin nauk społecznych. Takie podejście umożliwia kompleksową analizę badanych zagadnień, pozwalając zarówno na identyfikację kluczowych czynników ryzyka, jak i ocenę skuteczności działań politycznych i prawnych w kształtowaniu bezpieczeństwa państwa.”

Interdyscyplinarny charakter dzieła wymagał zarówno szerokiej wiedzy obejmującej różne dziedziny nauki, jak i głębokiej penetracji poznawczej, możliwej dzięki rzetelnie zaplanowanym badaniom, w szczególności badaniom jakościowym. Dobrany obszar tematyczny wskazuje, że Doktorantka stanęła przed niezwykle wymagającym zadaniem metodologicznym i epistemologicznym. Wyzwania metodologiczne wymagały nie tylko znajomości procedur oraz metod poznawania określonej rzeczywistości społecznej (charakterystycznych dla nauk społecznych), lecz także ich twórczego i adekwatnego zastosowania. Pierwszy z tych wymiarów wymagał nie tylko znajomości procedur i metod poznawania określonej rzeczywistości społecznej (charakterystycznych dla nauk społecznych),

lecz także ich twórczego zastosowania. Drugi natomiast wskazywał na konieczność właściwej interpretacji wybranych koncepcji teoretycznych.

Współcześnie bezpieczeństwo europejskie opiera się na współpracy państw w ramach organizacji międzynarodowych, takich jak NATO czy Unia Europejska. Pozwala to na wspólne przeciwdziałanie zagrożeniom militarnym, terroryzmowi, cyberatakowi czy kryzysom migracyjnym. Istotną rolę odgrywają również mechanizmy dyplomatyczne i prawne, które wspierają stabilność w regionie. Dla Polski i innych państw Europy Środkowo-Wschodniej bezpieczeństwo ma szczególne znaczenie strategiczne. Wzmocnienie wschodniej flanki NATO oraz rozwój własnych sił obronnych stanowią element działań odstraszających potencjalną agresję. Jednocześnie bezpieczeństwo europejskie sprzyja rozwojowi gospodarczemu i współpracy międzynarodowej, tworząc warunki do pokoju i dobrobytu obywateli.

Rozprawa doktorska opracowana przez Panią magister Dominikę Trojanowską pod kierunkiem naukowym dra hab. Przemysława Wywiśla, prof. Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, wypełnia lukę w badaniach naukowych dotyczących tej problematyki. Należy podkreślić, że podjęcie się takiego tematu stanowi zadanie zarówno ambitne, jak i niezwykle wymagające. Samodzielne opracowanie tego zagadnienia przez jedną osobę zasługuje na szczerze uznanie. Szkoda, że Autorka dysertacji nie wykazała większej odwagi naukowej, nie podkreślając w sposób wyraźny deficytu tego typu opracowań na rynku wydawniczym, ani nie odnosi się do publikacji pokrewnych tematycznie, które mogłyby posłużyć jako punkt odniesienia w analizie problematyki.”

Determinacja Doktorantki wspierana opieką naukową Pana Profesora Przemysława Wywiśla, doprowadziła do powstania dysertacji o wyjątkowej aktualności. Należy przypuszczać, że potrzeba analizy poruszonego zagadnienia pozostanie istotna również w przyszłości, gdyż dotyczy ona kluczowych aspektów zapewnienia państwa polskiego oraz europejskiego.

Wyrażam przekonanie, że lektura niniejszej dysertacji nie tylko pozwoli uświadomić sobie złożoność analizowanych zjawisk, lecz również stanie się impulsem do podejmowania działań ukierunkowanych na dalsze wypracowania rozwiązań systemowych. Uwarunkowania te zostały trafnie dostrzeżone przez Doktorantkę i znalazły odzwierciedlenie w Jej obszarze zainteresowań naukowych. Podjęcie tej problematyki znajduje zatem pełne uzasadnienie – poznawcze, metodologiczne, a w znacznym stopniu także praktyczne (użyteczne).

W świetle powyższych rozważań badania nad bezpieczeństwem Rzeczypospolitej Polskiej, a w konsekwencji również Europy, należy uznać za przedsięwzięcie w pełni

uzasadnione, merytorycznie przekonujące oraz szczególnie cenne z punktu widzenia poznawczego. Badania te mają znaczenie interdyscyplinarne, łącząc perspektywę nauk o bezpieczeństwie z analizą polityczną, prawną i społeczną, a ich wyniki mogą stanowić istotny wkład w kształtowanie skutecznej polityki bezpieczeństwa zarówno na szczeblu krajowym, jak i regionalnym.

Generalizując, należy stwierdzić, że Doktorantka podjęła się rozwiązania niezwykle skomplikowanego, z natury interdyscyplinarnego problemu badawczego – problemu, który w moim przekonaniu cechuje się wysokim stopniem trudności. Realizacja tak ambitnego zadania wymagała zarówno odwagi intelektualnej, jak i solidnego przygotowania metodologicznego, doświadczenia oraz bardzo dobrej znajomości literatury przedmiotu. Niezbędne było również sięgnięcie do dorobku innych dyscyplin naukowych, co umożliwiło dogłębną analizę poszczególnych zagadnień.

2. Ocena układu rozprawy doktorskiej

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska stanowi zwarte i kompleksowe opracowanie naukowe, liczące łącznie 340 stron. Składa się z następujących elementów:

- streszczenia w języku polskim i angielskim (4 strony),
- wykazu skrótów (2 strony),
- wstępu (3 strony),
- pięciu rozdziałów merytorycznych wraz z wnioskami (274 stron),
- zakończenia (12 stron),
- bibliografii:
- publikacje zwarte (5 stron),
- artykuły naukowe (11 stron),
- źródła prawa (3 strony),
- strategie i raporty (3 strony),
- źródła internetowe (23 strony),
- spisu tabel (1strona),
- spisu wykresów (4 stron),
- spisu rysunków (1 strona),

Układ treści zawartych w rozprawie jest logiczny, przejrzysty i spójny pod względem merytorycznym.

Dysertacja rozpoczyna się Wstępem (s. 13–26), a następnie jest rozwinięta w pięciu rozdziałach. Kwestie metodologiczne zostały zawarte we Wstępie dysertacji i w pozostałych

pięciu rozdziałach (s.27-283) poświęconych opisaniu wyników badań) i podsumowaniu w zakończeniu (s. 284-296. Doktorantka we wstępie przedstawiła przedmiot oraz cele badań, sformułowała problemy i hipotezy badawcze. Opisała również zastosowane metody, techniki i narzędzia badawcze. W rozdziale tym znalazły się także informacje dotyczące ograniczeń badawczych oraz szczegółowy opis organizacji badań.

Rozdział pierwszy (s. 27–77) poświęcony jest polityce bezpieczeństwa Polski w kontekście członkostwa w Sojuszu Północnoatlantyckim. Na podstawie analizy treści dokumentów i zaobserwowanego przebiegu wydarzeń przed wstąpieniem Polski do NATO, doktoranta trafnie dowodzi, że **znajdowała się ona w okresie głębokiej transformacji politycznej i wojskowej. Po 1989 roku priorytetem stało się odejście od zależności od Układu Warszawskiego i budowanie suwerennego systemu bezpieczeństwa, opartego na współpracy z Zachodem.** Polska konsekwentnie rozwijała też relacje z Sojuszem poprzez program „Partnerstwo dla Pokoju” **(nie odnalazłem tego faktu w pierwszym rozdziale)** - modernizowała siły zbrojne oraz dostosowywała standardy wojskowe i polityczne do wymogów państw zachodnich. Kluczowym celem polskiej polityki bezpieczeństwa było uzyskanie trwałych gwarancji obronnych, które zapewnić mogło jedynie pełne członkostwo w NATO. **Z pozostałymi przedstawionymi faktami należy się zgodzić i uznać je za stosowne dla tej części pracy.**

W rozdziale drugim, zatytułowanym „Potencjał państw wschodniej flanki NATO” (str. 78-133) Doktorantka w sposób logiczny i wyczerpujący przedstawiła potencjał państw wschodniej flanki NATO wymagający przemyślanego przedstawienia wielu aspektów funkcjonowania składających się na nią krajów. **Na uwagę zasługują wskaźniki służące do oceny potęgi państwa: wskaźniki demograficzne i geograficzne, wskaźniki gospodarcze, a także wskaźniki dotyczące potencjału militarnego.**

Z kolei w rozdziale trzecim, zatytułowanym „Wymiar polityczno-militarny wzmocnienia wschodniej flanki NATO” (s.136 do 179), Autorka dysertacji trafnie koncentruje się na dociekaniach naukowych dotyczących polityki odstraszania i obrony wschodniej flanki NATO we świetle najważniejszych dokumentów sojuszu północnoatlantyckiego.

W rozdziale czwartym pt. „Wymiar militarny wzmocnienia wschodniej flanki NATO na terytorium RP” (str.197-227). Doktoranta koncentruje swoją uwagę badawczą na ramach prawnych i założeniach rozwoju i modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RP, rozbudowie liczebności Sił Zbrojnych wraz ze wzrostem wydatków na obronność oraz programie „Tarcza Wschód”.

Rozdział piąty dotyczy budowy odporności RP jako elementu wzmacniania wschodniej flanki NATO. W niniejszym rozdziale Doktorantka skupia swoje zainteresowania badawcze na odporności państwa i społeczeństwa, na doświadczeniach Polski w budowaniu odporności, współczesnych rozwiązaniach w zakresie obrony cywilnej, ochrony ludności oraz zarządzania kryzysowego w Polsce, a także wskazuje miejsce edukacji dla bezpieczeństwa w procesie kształtowania odporności.

W zakończeniu pracy (s. 285–295) Doktorantka dokonała trafnego podsumowania przeprowadzonych rozważań. Słusznie diagnozuje, że nowo powstające zagrożenia, w tym zagrożenia hybrydowe, wymusiły na NATO przebudowę doktryny strategicznej, w tym powrót do koncepcji kolektywnej obrony oraz rozwój nowych narzędzi odstraszania i obrony. Trafnie ocenia również, że bezpośrednie konsekwencje wojny na Ukrainie dotknęły państwa NATO w wymiarze politycznym, gospodarczym i społecznym. Wskazuje także na aktywność Polski w obliczu zagrożeń na wschodniej flance NATO. Co istotne, zakończenie ściśle koresponduje z postawionymi we Wstępie pytaniami badawczymi oraz pozostałymi elementami metodologicznymi. Ujęte przez Doktorantkę zakończenie stanowi głęboką refleksję nad tekstem zasadniczym, co podnosi warstwę merytoryczną pracy.

3. Ocena piśmiennictwa wykorzystanego w trakcie przygotowania rozprawy doktorskiej

Baza źródłowa rozprawy doktorskiej jest obszerna, zróżnicowana i reprezentatywna względem podjętej problematyki badawczej. Doktorant odwołuje się łącznie do 230 źródeł bibliograficznych krajowych i zagranicznych, z czego 66 stanowią naukowe publikacje podręcznikowe, natomiast kolejne 164 określone zostały przez Autorkę jako „**opracowania ciągle**”. Wydaje mi się, że tę część kwerendy należało nazwać „**czasopisma naukowe**”, co lepiej wpisuje się w **zagadnienia naukowe. Doktoranta na formalnym spotkaniu w ramach przewodu doktorskiego, uzasadni mi wybór nazewnictwa.**

W ocenie recenzenta określenie to wydaje się **niejasne** i nie do końca uzasadnione w kontekście charakteru rozprawy, która ma wyraźnie naukowy profil. Z tego względu zasadne byłoby zastosowanie bardziej precyzyjnego i adekwatnego określenia, np. „artykuły naukowe lub czasopisma naukowe”, co lepiej oddaje rangę cytowanych materiałów i odpowiada standardom prac akademickich. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że Doktorantka w swojej pracy odwoływała się zarówno do krajowego, jak i zagranicznego dorobku naukowego, co świadczy o szerokim zakresie prowadzonych studiów literaturowych oraz o dobrej orientacji w podejmowanej problematyce badawczej. **Nie można w pracy doktorskiej używać**

zwrotów: <<pochylo no się nad problemem!!!>>. W pracy doktorskiej należy unikać potocznych i nieprecyzyjnych zwrotów, takich jak „pochylo no się nad problemem”. W naukach akademickich wymagane jest stosowanie języka precyzyjnego i obiektywnego. Lepszym sformułowaniem byłoby np. „analizowano problem”, „przeprowadzono analizę zagadnienia” lub „podjęto badania nad problemem”. Takie wyrażenia jednoznacznie wskazują na charakter działań badawczych i zachowują formalny styl pracy naukowej.

Poprawność edytorska w dziele naukowym odgrywa istotną rolę, ponieważ wpływa na jego czytelność, przejrzystość oraz odbiór merytoryczny. Staranna redakcja świadczy o profesjonalizmie autora, zwiększa wiarygodność pracy i ułatwia jej zrozumienie. Przestrzeganie zasad edytorskich, takich jak jednolity układ tekstu, spójne formatowanie przypisów, tabel i wykresów, a także poprawna interpunkcja i ortografia, sprawia, że tekst jest bardziej przystępny dla odbiorcy. Recenzent zgłasza kilka zastrzeżeń dotyczących przestrzegania standardów edytorskich. Na przykład w tytule pierwszego rozdziału „1. Polityka bezpieczeństwa Polski w kontekście członkostwa w Sojuszu Północnoatlantyckim” (str. 27) po prawej stronie pozostawiono pojedynczą literę „w”. Podobne błędy występują również w całej pracy. Ponadto nie przestrzegano liczby akapitów na jednej stronie; często zdarza się, że na niektórych stronach akapity w ogóle nie występują (**chociażby strony 68 też i 205, 209, 216**).

Innym mankamentem recenzowanej dysertacji są braki w odsyłaniu czytelnika z tekstu głównego do ustaleń faktograficznych. **Przykładem takiej sytuacji jest strona 67**, na której znajduje się tabela 1 zatytułowana „Udział Polski w operacjach NATO”. Zawarte w niej dane mają jedynie luźny związek z treścią tekstu zasadniczego. Podobne zjawisko obserwuje się **w przypadku tabeli 2 (str. 101), tabeli 3 (str. 102) oraz tabeli 4 „Potencjał militarny państw flanki wschodniej NATO – wybrane dane (stan na rok 2023)” (str. 122)**. Brak jasnych odniesień pomiędzy tekstem a tabelami utrudnia czytelnikowi śledzenie argumentacji i osłabia spójność analizy naukowej.

Recenzent zauważa, że zgromadzony przez Doktorantkę materiał źródłowy ma wysoką wartość naukową i stanowi solidną podstawę dla prowadzonych rozważań. Z uwagi na objętość oraz różnorodność bibliografii, niemożliwe jest szczegółowe omówienie wszystkich cytowanych publikacji. Dlatego też recenzent ograniczy się do wskazania wybranych pozycji, które – jego zdaniem – zasługują na szczególne wyróżnienie. Należą do nich między innymi:

- Czornik K., Tarcza antyrakietowa jako jeden z gwarantów bezpieczeństwa Polski, [w:] M. Stolarczyk, K. Czornik, M. Lakomy (red.), Dylematy polityki bezpieczeństwa Polski na początku drugiej dekady XXI wieku, Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2014;

- Jakubczak R., Powszechna obrona terytorialna w bezpieczeństwie narodowym RP, Wyd. Fundacji Historia i Kultura, Warszawa 2020.
- Zboina J., *Badania i wdrożenia. Interdyscyplinarność badań bezpieczeństwa*, CNBOP-PIB, Józefów 2020;
- Soroka, A. Zagórska, K. Wątopek (red.). Udział polskiego przemysłu obronnego i jego zaplecza badawczo-rozwojowego w realizacji programów modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RR, Elipsa, Warszawa 2019.;
- Koziej S., Ewolucja polskiej strategii obronności, Scholar, Warszawa 2001;
- Legucka A., Główne założenia Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP 2014, [w:] R. Kupiecki (red.), *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Pierwsze 25 lat*, Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015.
- Marczak J., Jakubczak R., Skrabacz A., Doświadczenia organizacji bezpieczeństwa narodowego Polski od X do XX wieku. Wnioski dla Polski w XXI wieku, Wyd. Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2013;
- Soroka P., Priorytety w programie modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RP, [w:] P. Soroka, A. Zagórska, K. Wątopek (red.). Udział polskiego przemysłu obronnego i jego zaplecza badawczo-rozwojowego w realizacji programów modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RR, Elipsa, Warszawa 2019;
- Trojanowska D., Wywił P., *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP 2020*, [w:] O. Wasiuta, S. Wasiuta (red.), *Encyklopedia bezpieczeństwa*, t. 5, Libron, Kraków 2022.

Koncentrując się na źródłach prawa, recenzent zauważa, że Doktorantka odwołała się do 11 ustaw oraz 3 rozporządzeń (aktów wykonawczych). Ponadto uwzględniła również akty prawa międzynarodowego i unijnego, w tym: Strategii Bezpieczeństwa Narodowego, Karty Organizacji Narodów Zjednoczonych, 2 traktatów, 2 dyrektyw unijnych, 1. Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej, 4. deklaracji międzynarodowych, których Polska była stroną. Tak dobrany zestaw źródeł świadczy o dobrym rozeznaniu Doktorantki w obowiązującym stanie prawnym oraz o umiejętności prawidłowego wykorzystania przepisów prawa w kontekście omawianej problematyki badawczej.

Recenzent zauważa jednak, że Autorka dysertacji nie uwzględniła najważniejszego aktu prawnego w systemie prawa **Rzeczypospolitej Polskiej – Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. nr 78, poz. 483, ze zm.)**.

Konstytucja RP bezpośrednio i pośrednio odnosi się do kwestii bezpieczeństwa. Przykładowo, **art. 5 wskazuje** na obowiązek państwa w zakresie „zapewnienia niepodległości i nienaruszalności jego terytorium oraz strzeżenia wolności i praw obywateli, a także

zapewnienia bezpieczeństwa obywateli”, co implicite obejmuje ochronę i obronę ludności. Z kolei art. 30, mówiący o przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka, wskazuje na obowiązek jej ochrony przez władze publiczne, co pośrednio odnosi się również do zapewnienia bezpieczeństwa jednostki, w tym ochrony życia. ***Proszę podczas publicznej obrony uzasadnić swój wybór.***

Na obronę Doktorantki można przyjąć, że Konstytucja RP nie zawiera definicji pojęcia „bezpieczeństwo”. Niemniej jednak wskazuje na jej fundamentalne znaczenie dla funkcjonowania państwa i obywateli. Pojęcie to należy traktować w sposób szeroki – obejmujący zarówno bezpieczeństwo państwa, jak i bezpieczeństwo osobiste obywateli. Skoro już mowa o wykazie literatury prawnej, zauważam, że wykaz aktów prawnych jest nieuporządkowany. **Doktorantka powinna była uporządkować akty prawne w wykazie, np. od daty najwcześniejszego wydania do najnowszego (s. 206).**

4. Ocena części metodologicznej rozprawy doktorskiej

Jak już wcześniej zaznaczono, niniejsza dysertacja została słusznie zakwalifikowana do dziedziny nauk społecznych, w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie oraz dyscyplin pokrewnych. Na wartość rozprawy w znacznym stopniu wpływają badania naukowe, które stanowią jej warstwę metodologiczną. **Przedmiot badań niniejszej pracy wpisuje się w dyscyplinę nauk o bezpieczeństwie. Zawiera tematy związane z identyfikacją zagrożeń dla regionu wschodniej flanki NATO i ich wpływie na kształt polityki bezpieczeństwa Polski, a także polityki obronnej Sojuszu.** Przygotowanie, przeprowadzenie oraz interpretacja badań to bowiem podstawowe umiejętności każdego pracownika naukowego. Z uznaniem należy podkreślić, że mgr Dominika Trojanowska wykazała w tym zakresie wysoki poziom wiedzy i kompetencji. Wszelkie problemy związane z procedurą badań własnych zostały trafnie przedstawione we wstępie dysertacji. Ponadto w każdym z kolejnych rozdziałów Autorka dokonała szczegółowej prezentacji wyników badań oraz ich interpretacji. To niestereotypowe podejście znacząco wpłynęło na odbiór wywodów Autorki, świadcząc jednocześnie o wysokim stopniu swobody metodologicznej oraz dążeniu do poszukiwania nowych ujęć badawczych. Uważam, że jest to podejście przekonujące i wyjątkowo udane.

Tekst obrony musi być spójny i przekonujący — i z całą pewnością taki jest. Zgadzam się z tezą Doktorantki, że niniejsza praca badawcza **(może powinna przyczyniać się)** przyczynia się do poszerzenia debaty akademickiej dotyczącej odstraszenia oraz kolektywnej obrony w zmieniającym się środowisku bezpieczeństwa. Analiza tych zjawisk umożliwia identyfikację potencjalnych napięć, wyzwań politycznych oraz zagrożeń dla spójności NATO.

Recenzentowi brakuje wyraźniejszego wyeksponowania zmiennych uwzględnionych w przeprowadzonych badaniach. Powinny one zostać jasno przedstawione oraz odpowiednio skomentowane. W pracy doktorskiej wyróżniono część teoretyczną, analityczną oraz empiryczną. Ta ostatnia pozostaje jednak w cieniu poprzednich części.

Zakończenie dysertacji (s. 284–2955) ściśle koresponduje ze wstępem rozprawy doktorskiej. Autorka konsekwentnie odnosi się do postawionego we wstępie celu pracy, głównego problemu badawczego, problemów szczegółowych oraz hipotez. W zakończeniu co oczywiste znalazło się odniesienie do głównego celu badań w brzmieniu **„Głównym celem niniejszej rozprawy doktorskiej było wskazanie miejsca i roli procesu wzmacniania wschodniej flanki NATO w latach 2014–2024.** Recenzent pozytywnie ocenia ten zabieg metodologiczny, jednak dostrzega w jego treści pewną niekonsekwencję, a mianowicie [... **wskazanie miejsca i roli procesu wzmacniania wschodniej flanki NATO w latach 2014–2024...**]. Miejsce zostało już określone — jest nim wschodnia flanka NATO. Dlatego użycie słowa „miejsce” w tym kontekście wydaje się zbędne.

W mojej ocenie zaprezentowane w rozprawie doktorskiej osiągnięcia stanowią solidną podstawę do pozytywnej oceny jej wartości metodologicznej.

5. Ocena zastosowanych metod badawczych

Wybór przyjętych metod badawczych na potrzeby niniejszej dysertacji należy uznać za trafny. Są one typowymi metodami stosowanymi w naukach o bezpieczeństwie, w szczególności w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. Metoda analizy literatury oraz treści dokumentów strategicznych — oczywiście tylko tych, do których Doktorantka miała dostęp — jest wyraźnie zauważalna w pięciu rozdziałach. Za trafne należy uznać również zastosowanie metody obserwacji, rozumianej jako czynności badawcze polegające na gromadzeniu danych drogą spostrzeżeń w celu falsyfikacji bądź weryfikacji przyjętej hipotezy. Jednakże, zdaniem recenzenta, metoda wywiadu eksperckiego została słabo wyeksponowana.

Pomimo pewnych uwag, wyniki uzyskane przez Autorkę badań, wraz z ich analizą i syntezą, mają wysoką wartość poznawczą. Przejawia się to m.in. w sposobie interpretacji wyników badań z zastosowaniem odpowiednich metod. Istotne jest również to, że Autorka w toku całego procesu badawczego dostrzegła problemy związane z zasadnością prowadzenia badań, co przełożyło się na refleksję nad osiąganiem zakładanych celów oraz rozwiązywaniem głównego problemu badawczego.

Podobnie należy ocenić opis procesu badawczego, który — jak się wskazuje — został przedstawiony w sposób poprawny. Świadczy to o tym, że Doktorantka w należyтым stopniu

opanował niezbędną wiedzę oraz umiejętności związane z prowadzeniem badań naukowych, czemu zresztą, jak się przyjmuje, służy sama rozprawa doktorska.

Stwierdzam, że tę część rozprawy należy ocenić jako interesującą i konstruktywną w swojej ogólnej wymowie. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, iż wszystkie problemy wyodrębnione w poszczególnych rozdziałach kończą się konstruktywnymi wnioskami, które w zdecydowanej większości są poprawnie wyprowadzone z przeprowadzonych badań i interesująco sformułowane. Przeprowadzone analizy są logiczne i przekonujące. Pozytywnie oceniając część merytoryczną rozprawy, warto zaznaczyć, że została ona dobrze skonstruowana pod względem treściowym, napisana poprawnym językiem, a poszczególne tezy zostały przekonująco uzasadnione.

6. Ocena merytorycznej części rozprawy doktorskiej

Jak już wcześniej akcentowałem trafnie określony i jasno wytyczony kierunek badań sprzyjał rozwiązywaniu poszczególnych problemów. Miał również korzystny wpływ na sposób opracowania tekstu oraz udokumentowania wyników badań, które świadczą o dużym zaangażowaniu Autorki i jej dążeniu do rzetelnego rozwiązania zdefiniowanych problemów badawczych. Za właściwy należy uznać układ recenzowanej dysertacji — jej struktura **(z niewielkimi zastrzeżeniami)** jest transparentna, a przedstawione wywody tworzą logicznie spójną całość. Pracę cechuje również naukowy pragmatyzm, gdyż poszczególne fragmenty są ze sobą ściśle powiązane: kolejne części wynikają z poprzednich, zgodnie z przyjętym sposobem prezentowania zagadnień i omawiania uzyskanych wyników badań. Generalnie rzecz ujmując, przyjęte przez Doktorantkę założenia metodologiczne są racjonalne zarówno pod względem formy, jak i treści.

Jak już zauważono, struktura dysertacji jest dość przejrzysta, a przeprowadzone wywody stanowią logicznie powiązaną całość. Dysertację cechuje przede wszystkim naukowy pragmatyzm, a treści poszczególnych fragmentów układają się w klasyczny łańcuch przyczynowo - skutkowy, świadczący o ich wzajemnym powiązaniu. Wszystko to pozwala stwierdzić, że Doktorantka rzetelnie przestudiowała literaturę przedmiotu.

7. Pozostałe uwagi dotyczące rozprawy doktorskiej

Doktorantka wykazała się ugruntowaną wiedzą na temat zagadnień poruszanych w rozprawie doktorskiej — zarówno w ujęciu teoretycznym, jak i praktycznym. Jednocześnie udowodniła, że posiada umiejętność samodzielnego prowadzenia badań naukowych, w tym skutecznego posługiwania się metodami badawczymi. Pod względem poprawności językowej

praca nie budzi większych zastrzeżeń. Autorka, co naturalne przy tak obszernym tekście, nie ustrzegła się drobnych błędów edycyjnych. Nie mają one jednak istotnego wpływu na wartość ani jakość rozprawy, a należy je raczej traktować jako drobne przeoczenia popełnione w trakcie jej redagowania. Uwagi te nie umniejszają dorobku Doktorantki w zakresie merytorycznego i metodologicznego przygotowania rozprawy doktorskiej, który jest niewątpliwy i może znaleźć praktyczne zastosowanie.

8. Wniosek końcowy

Reasumując przedstawione dotychczas konstatacje i oceny, stwierdzam, że mgr Dominika Trojanowska przygotowała dysertację doktorską na bardzo dobrym poziomie. Praca została napisana poprawnym i komunikatywnym językiem. Przedstawione treści opierają się na rzetelnych danych, uzyskanych w wyniku starannie przeprowadzonych badań naukowych – przede wszystkim jakościowych, ale i ilościowych – prowadzonych z metodologiczną precyzją i dbałością o szczegóły.

Doktorantka przedstawiła do oceny rozprawę o poprawnych walorach metodologicznych i merytorycznych, wykazując się dobrze opanowanym warsztatem badawczym oraz szeroką i pogłębioną wiedzą. Udowodniła również dociekliwość, skrupulatność oraz zdolność do wnikliwych i trafnych ocen. Z dużą biegłością potrafi formułować wnioski i proponować nowe tezy. Wszystko to świadczy o wysokich predyspozycjach oraz o dojrzałości badawczej Doktorantki.

Biorąc pod uwagę dotychczasowe refleksje oraz powyższe spostrzeżenia, dysertację doktorską mgra Dominiki Trojanowskiej oceniam pozytywnie. Stwierdzam, że spełnia ona wymogi ustawowe. W związku z powyższym wnioskuję o jej przyjęcie oraz dopuszczenie do publicznej obrony.

Dr hab. Andrzej Sęk

